

NORGES HØYESTERETT

Den 18. oktober 2005 avsa Høyesterett dom i

HR-2005-01636-A, (sak nr. 2005/365), straffesak, anke,

A

(advokat Trond Dyvik – til prøve)

mot

Den offentlige påtalemyndighet

(kst. førstestatsadvokat Morten Holmboe)

S T E M M E G I V N I N G :

- (1) Dommer **Øie**: Saken gjelder overtredelse av regnskapsloven, særlig spørsmålet om ilagt forsinkelsesgebyr for å ha unnlatt å sende regnskapsdokumenter til Regnskapsregisteret er til hinder for etterfølgende straffesak om brudd på regnskapsloven, jf. forbudet mot dobbeltforfølgning i Den europeiske menneskerettskonvensjon (EMK) protokoll 7 artikkel 4 nr. 1.
- (2) Bakgrunnen for saken er i korthet følgende:
- (3) A var styreleder og daglig leder i selskapet Fyrhuset i Drøbak AS. Selskapet sendte ikke årsregnskap, årsberetning og revisjonsberetning for regnskapsåret 2000 til Regnskapsregisteret, slik regnskapsloven § 8-2 krever. Ved brev 18. august 2001 fra Brønnøysundregistrene ble selskapet orientert om at det fra 1. august 2001 hadde begynt å løpe forsinkelsesgebyr, jf. regnskapsloven § 8-3 første ledd og forskrift 16. desember 1998 nr. 1234 om innsending av årsregnskap m.v. til Regnskapsregisteret og rett til innsyn i årsregnskap m.v. § 2-1.
- (4) Da det 16. november 2001 ble åpnet konkurs i boet til Fyrhuset i Drøbak AS, var regnskapsdokumentene fremdeles ikke sendt til Regnskapsregisteret. Ved konkursåpningen sluttet forsinkelsesgebyret å løpe. Gebyret var da på 15 720 kroner.
- (5) Etter regnskapsloven § 8-3 andre ledd er styremedlemmene solidarisk ansvarige for påløpte og fremtidige gebyr når selskapet ikke har betalt forsinkelsesgebyret innen tre uker fra påkrav fra Regnskapsregisteret. Etter at selskapet gikk konkurs betalte A gebyret på 15 720 kroner.

- (6) Ved tiltalebeslutning utferdiget av Oslo statsadvokatembeter 21. oktober 2003 ble A satt under tiltale for overtredelse av regnskapsloven § 8-5 første ledd første straffalternativ, jf. § 8-2 første ledd. Grunnlaget for tiltalen var slik:

”I egenskap av styreleder og daglig leder i selskapet Fyrhuset i Drøbak AS i Storgata 29 i Frogn, unnlot han å sende inn et eksemplar av årsregnskapet, årsberetningen og revisjonsberetningen til Regnskapsregisteret i Brønnøysund innen fristen 1. august 2001.”

- (7) Ytre Follo tingrett avsa 10. juni 2004 dom med slik domsslutning:

”A, født 00.00.1943, dømmes for overtredelse av regnskapsloven § 8-5 første ledd første straffalternativ, jf. § 8-2 første ledd til en bot stor kroner 10 000 – titusen – subsidiært fengsel i 10 – ti – dager.”

- (8) A anket til Borgarting lagmannsrett over saksbehandlingen, bevisbedømmelsen under skyldspørsmålet og straffutmålingen. Lagmannsretten avsa 2. februar 2005 dom med slik domsslutning:

”A, født 00.00.1943, dømmes for overtredelse av regnskapsloven § 8-5 første ledd første straffalternativ, jf. § 8-2 første ledd til en bot stor 10 000 – titusen – kroner, subsidiært fengsel i 10 – ti – dager.”

- (9) A har anket dommen til Høyesterett. Anken gjelder saksbehandlingen, lovanvendelsen og straffutmålingen.

- (10) *Forsvareren* har gjort gjeldende at straffesaken skulle ha vært avvist fordi domfellelsen strider mot forbudet mot dobbeltforfølgning i EMK protokoll 7 artikkel 4. Subsidiært er det anført at vesentlighetskravet i regnskapsloven § 8-5 første ledd første straffalternativ ikke er oppfylt, slik at forholdet i stedet skulle ha vært bedømt som en forseelse etter § 8-5 andre ledd. Atter subsidiært er det anført at domsgrunnene på dette punkt er mangelfulle. Under enhver omstendighet er straffen for streng.

- (11) *Aktor* har bestridt at straffesaken skulle ha vært avvist og har gjort gjeldende at lagmannsretten både har anvendt riktig straffalternativ og utmålt en passende straff.

- (12) *Jeg er kommet til* at forholdet skulle ha vært bedømt etter regnskapsloven § 8-5 andre ledd. For øvrig mener jeg at anken ikke kan føre frem.

- (13) Jeg ser først på avvisningsspørsmålet. EMK protokoll 7 artikkel 4 nr. 1 lyder slik i norsk oversettelse:

”Ingen skal kunne bli stilt for retten eller straffet på ny i en straffesak under den samme stats domsmyndighet, for en straffbar handling som han allerede er blitt endelig frikjent eller domfelt for i samsvar med loven og rettergangsordningen i straffesaker i denne stat.”

- (14) For at protokoll 7 artikkel 4 nr. 1 skal komme til anvendelse, må sanksjonene være ilagt samme rettssubjekt. I vår sak er gebyret ilagt Fyrhuset i Drøbak AS, mens A er domfelt for overtredelse av regnskapslovgivningen. A hadde imidlertid som styremedlem et subsidiært solidaransvar for gebyret etter regnskapsloven § 8-3 andre ledd og har også betalt gebyret.

- (15) Gebyret forfaller først til betaling for styremedlemmene dersom selskapet ikke betaler innen tre uker etter påkrav fra Regnskapsregisteret, jf. regnskapsloven § 8-3 andre ledd. Et styremedlem som betaler gebyret, kan søke regress hos øvrige styremedlemmer og kan også søke dekning hos selskapet.
- (16) Likevel dreier det seg etter mitt syn ikke om et rent sivilrettslig betalingsansvar. Jeg viser særlig til Ot.prp. nr. 42 (1997–98) side 204, hvor departementet drøfter om forsinkelsesgebyret primært burde pålegges selskapet eller om man burde opprettholde dagjeldende rettstilstand hvor styreformannen hadde det prinsipale ansvaret for gebyret. Kredittilsynet og Brønnøysundregistrene hadde under høringen gitt uttrykk for at gebyret fortsatt burde ilegges styreformannen, fordi det personlige presset på styreformannen syntes å ha vært et effektivt middel for å få sendt inn regnskapsdokumentene. Etter departementets syn ville dette hensynet bli tilstrekkelig ivaretatt ved at ”styremedlemmene subsidiært vil være solidarisk ansvarlige for gebyret”. Det subsidiære ansvaret er altså ikke bare en ren økonomisk forpliktelse, men er ment som et middel overfor styremedlemmene for å fremtvinge oppfyllelse av plikten til å sende inn regnskapsdokumentene. Dermed må det i forhold til EMK protokoll 7 artikkel 4 nr. 1 legges til grunn at A både er ilagt forsinkelsesgebyr og straff etter regnskapsloven § 8-5.
- (17) Spørsmålet er etter dette om forsinkelsesgebyret er straff etter konvensjonen. Innholdet i straffebegrepet i EMK protokoll 7 artikkel 4 er det samme som i EMK artikkel 6, jf. Rt. 2004 side 927 avsnitt 54 og EMDs avvisningsavgjørelse 14. september 2004 i saken Rosenquist mot Sverige. De tre såkalte Engelkriteriene står dermed sentralt: nasjonal klassifikasjon, karakteren av og formålet med den lovregelen som anvendes, og sanksjonens innhold og alvor, jf. dom avsagt 8. juni 1976 av Den europeiske menneskerettsdomstol (EMD) i saken Engel mfl. mot Nederland. Kriteriene er som utgangspunkt alternative, men en forfølgning kan også bli ansett som straffanklage på grunn av den kumulative effekt av flere av kriteriene.
- (18) Forsinkelsesgebyret regnes ikke som straff etter norsk rett, jf. straffeloven §§ 15 og 16.
- (19) Etter mitt syn taler karakteren av og formålet med regnskapsloven § 8-3 om forsinkelsesgebyr klart imot å anse gebyret som straff i EMKs forstand. Riktignok retter § 8-3 seg mot overtredelser av plikten etter regnskapsloven § 8-2 til å sende inn regnskapsdokumenter, og unnlatelse av å overholde plikten er straffbelagt etter § 8-5. Men det er ikke et vilkår for å ilegge gebyret at de subjektive vilkårene for straff er oppfylt. Når fristen er oversittet, ilegges gebyret uten noen nærmere vurdering i det enkelte tilfellet av om skyld er utvist eller av om det er hensiktsmessig å ilegge gebyret.
- (20) Selv om loven ikke bruker begrepet tvangsmulkt, har forsinkelsesgebyret tvangsmulktens typiske trekk: Formålet er å fremtvinge oppfyllelse av plikten til å sende inn regnskapsdokumentene. Gebyrets størrelse øker ettersom tiden går, slik at presset øker tilsvarende inntil dokumentene er sendt inn. Ved den typiske straff er formålet derimot å reagere i ettertid på en handling eller unnlatelse som har opphørt. Forsinkelsesgebyret er dermed av en annen karakter enn den typiske straff – det retter seg mot en handling i fremtiden, mens straffen retter seg mot en handling i fortiden.
- (21) Forsvareren har vist til at det først i ettertid treffes en endelig avgjørelse om ansvar for forsinkelsen og om gebyrets størrelse. Etter hans syn fratar dette gebyret karakter av

tvangsmulkt. I stedet må det betraktes som en forsinkelsesavgift og dermed som straff i EMKs forstand.

- (22) Etter mitt syn kan gebyret ikke anses for å være ilagt etter at det straffbare forhold er opphørt. Regnskapslovens system er at forsinkelsesgebyret automatisk starter å løpe dersom regnskapsdokumentene ikke er sendt inn innen 1. august i året etter regnskapsåret, og at det opphører straks plikten er oppfylt. Også gebyrets størrelse følger av loven med forskrift, og beregningen skal skje etter standardsatser. Når størrelsen på gebyret avhenger av hvor lang fristoverskridelsen er, må beregningen nødvendigvis skje i ettertid. Men det er ikke av den grunn naturlig å si at selve gebyret først er ilagt på dette senere tidspunktet. En slik beregning i ettertid må også foretas når løpende tvangsmulkt er besluttet ved et konkret vedtak i den enkelte sak. Sanksjonsutvalget betegner i NOU 2003: 15 Fra bot til bedring side 243 forsinkelsesgebyret etter regnskapsloven § 8-3 som en automatisk tvangsmulkt. Det synes jeg er en treffende betegnelse.
- (23) Heller ikke det forhold at gebyret ilegges automatisk i kraft av loven – og ikke etter et konkret vedtak – medfører at reaksjonen skifter karakter og får preg av straff. Det må forventes at næringsdrivende kjenner til bestemmelsene om plikt til å sende regnskapsdokumenter til Regnskapsregisteret og om konsekvensene av å unnlate å oppfylle plikten i tide. Dessuten er det uttalt i forarbeidene at Regnskapsregisteret så snart som mulig etter fristens utløp bør sende en purring hvor det også opplyses om at gebyret har startet å løpe, jf. Ot.prp. nr. 56 (1990–91) side 3. En slik orientering ble sendt Fyrhuset i Drøbak AS 18. august 2001. Det er opplyst at et tilsvarende brev ble sendt til A.
- (24) Forsvareren har videre påberopt seg avgjørelsen i den såkalte Polarlaks II-saken i Rt. 2002 side 1298 som støtte for at forsinkelsesgebyret i vår sak er straff i EMKs forstand. I Polarlaks II-saken gjaldt det imidlertid en mulkt på 600 000 kroner som var fastsatt som en reaksjon på en straffbar handling etter at det straffbare forholdet var opphørt. Reaksjonen hadde dermed en helt annen karakter enn forsinkelsesgebyret etter regnskapsloven, og avgjørelsen gir liten veiledning for vår sak.
- (25) ”Fremover-rettede” tiltak – som tvangsmulkt – omfattes ikke av Sanksjonsutvalgets definisjon av en sanksjon. Derav følger det at heller ikke utvalget anser slike tiltak som straff i EMKs forstand, jf. NOU 2003: 15 side 141.
- (26) Forsvareren har vist til uttalelser i den juridiske teori hvor forsinkelsesavgifter er ansett som straff etter EMK. Disse uttalelsene diskuterer imidlertid ikke gebyrer som har som formål å fremtvinge en oppfyllelse av en plikt, og jeg går derfor ikke nærmere inn på dem her.
- (27) Etter mitt syn får ikke gebyret et sterkere preg av straff ved at det er gjort gjeldende overfor A som et subsidiært ansvar. Som jeg har gjort rede for tidligere, er formålet med det subsidiære ansvaret det samme som for det primære ansvaret for selskapet.
- (28) Engelkriterium nr. 3 – sanksjonens innhold og alvor – er etter mitt syn klart ikke oppfylt i vår sak. Jeg viser særlig til at det dreier seg om betaling av et forholdsvis lavt pengebeløp – 15 720 kroner – uten noen subsidiær fengselsstraff. Riktignok må det også ses hen til hva maksimalgebyret kan bli, men det skal mye til for at gebyret blir svært høyt.

- (29) Min konklusjon er etter dette at forsinkelsesgebyret etter regnskapsloven § 8-3 ikke er straff i EMKs forstand. Med det resultatet jeg har kommet til, er det ikke nødvendig å ta stilling til om A var ”endelig domfelt” for forsinkelsesgebyret eller om gebyret og straffesaken gjelder det samme forholdet. Ileggelsen av gebyret stenger uansett ikke for en senere strafforfølgning, og det var ingen feil at straffesaken ble fremmet.
- (30) Jeg går nå over til anken over lovanvendelsen. A er dømt etter regnskapsloven § 8-5 første ledd, som retter seg mot vesentlige overtredelser av regnskapsloven med forskrifter, og som straffes med bøter eller fengsel inntil tre år. Forsvareren har anført at forholdet skulle vært bedømt etter andre ledd første punktum, som lyder slik:
- ”Den som for øvrig forsettlig eller uaktsomt overtrer denne lov eller forskrift gitt i medhold av loven, straffes med bøter eller fengsel inntil tre måneder.”**
- (31) Lagmannsretten har lagt til grunn at brudd på innsendelsesplikten i § 8-2 ikke automatisk er en vesentlig overtredelse av regnskapsloven, men at spørsmålet må bero på en konkret vurdering. Dette utgangspunktet er jeg enig i.
- (32) Lovbruddet er etter mitt syn ikke bagatellmessig. Formålet med innsendelsesplikten er å sikre offentlig innsyn i selskapenes regnskaper. Særlig når ansvaret er begrenset, slik det er i aksjeselskaper, er det viktig å sikre kreditorer og andre med økonomisk interesse i selskapet tilgang til opplysninger om de økonomiske forhold.
- (33) Lovbruddet er på den annen side klart mindre alvorlig enn brudd på andre av bestemmelsene i regnskapsloven, ikke minst brudd på selve regnskapsplikten. Etter mitt syn er det vanskelig å tenke seg situasjoner hvor det er aktuelt å reagere med fengselsstraff for overtredelse av § 8-2. Da passer den strengere bestemmelsen i første ledd ikke særlig godt for de aktuelle lovbrudd. Jeg legger også vekt på at brudd på innsendelsesplikten etter den tidligere aksjeloven § 11-14 første ledd, som er forløperen til regnskapsloven § 8-2, i praksis ble bedømt etter forseelsesbestemmelsen i aksjeloven § 17-1 tredje ledd og ikke etter første ledd om vesentlig tilsidesettelse av bestemmelsene i kapittel 11. På denne bakgrunn skulle forholdet i vår sak etter min mening ha vært subsumert under regnskapsloven § 8-5 andre ledd første punktum og ikke etter første ledd. Anken over lovanvendelsen må derfor tas til følge.
- (34) Ved fastsettelsen av boten har lagmannsretten tatt utgangspunkt i at A handlet forsettlig og i allmennpreventive hensyn. I formildende retning har den lagt vekt på at A i realiteten var ute av driften av selskapet, at han har betalt gebyret på 15 720 kroner og også ellers har gjort sitt for å ordne opp da han ble klar over situasjonen i selskapet, og at saken har blitt noe gammel. På denne bakgrunnen er straffen satt til en bot på 10 000 kroner, subsidiært ti dager fengsel. Jeg er enig i lagmannsrettens vurdering og mener følgelig at straffen ikke er for streng. Det gjelder selv om forholdet etter mitt syn må nedsubsummeres til § 8-5 andre ledd første punktum. Anken over straffutmålingen kan derfor ikke tas til følge.
- (35) Jeg stemmer for denne

D O M :

I lagmannsrettens dom gjøres den endring at overtredelsen henføres under regnskapsloven § 8-5 andre ledd første punktum.

For øvrig forkastes anken.

- (36) Dommer **Stabel:** Jeg er i det vesentlige og i resultatet enig med førstvoterende.
- (37) Dommer **Matningsdal:** Likeså.
- (38) Dommer **Bruzelius:** Likeså.
- (39) Dommer **Oftedal Broch:** Likeså,

- (40) Etter stemmegivningen avsa Høyesterett denne

D O M :

I lagmannsrettens dom gjøres den endring at overtredelsen henføres under regnskapsloven § 8-5 andre ledd første punktum.

For øvrig forkastes anken.